

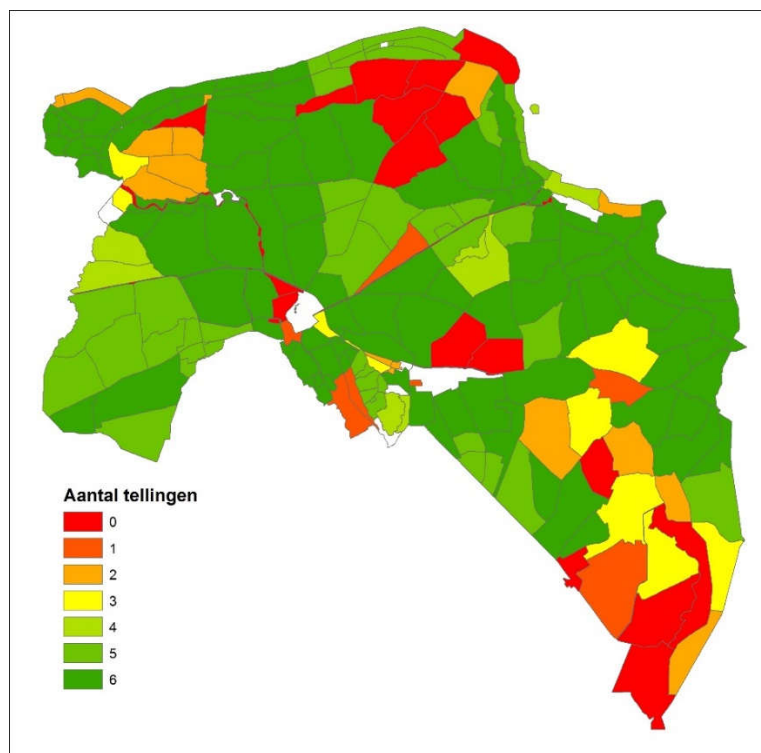

Nieuwsbrief wintertellingen Knobbelzwanen in Groningen

November 2018

Beste teller,

We zitten aan het begin van ons derde en laatste seizoen wintertellingen van Knobbelzwanen in Groningen. De Zwänenwerkgroep van Avifauna Groningen organiseert deze tellingen gedurende drie winterseizoenen in samenwerking met Sovon. De volgende telling is in het weekend van **17-18 november 2018**. In deze nieuwsbrief aandacht voor de resultaten van de tellingen in april 2018 (na koude periode in maart), een vergelijking met de apriltelling van 2017 (zacht voorjaar), het verzoek om alle Knobbelzwanen vooral nauwkeurig op perceelsniveau in te tekenen en ook de voedsel/habitatkeuze van te getelde groepen Knobbelzwanen te noteren. Uit een overzicht van de uitgevoerde tellingen tot nu toe blijken er best nog de nodige delen van de provincie te zijn die lang niet altijd of sommige zelfs nooit geteld worden op Knobbelzwanen, zie Figuur 1. Dat is bijzonder jammer bij een speciaal kortlopend telproject, omdat op deze manier nooit een helemaal volledig beeld ontstaat van de werkelijke omvang van de Groningen Knobbelzwanenpopulatie. Overigens zijn we vooral ook erg blij met de gebieden die wel trouw geteld worden door jullie, grote dank daarvoor!

Figuur 1. Aantal uitgevoerde wintertellingen speciaal gericht op Knobbelzwanen in 2016/2017 en 2017/2018.

De wintertellingen van Knobbelzwanen vinden onder meer plaats vanwege de wens om een beter beeld te krijgen van verspreiding in relatie tot vermeende landbouwschade. Omdat gebleken is dat de omvang van de Groninger Knobbelzwanen broedpopulatie sterk afhankelijk is van immigratie van buitenaf, mag er momenteel geen afschot of legselbeperking meer plaatsvinden. Het is dan echter ook belangrijk om meer over de winterpopulatie te weten.

Doel van de tellingen is om voor de gehele provincie Groningen inzicht te krijgen in:

1. De omvang van de winterpopulatie Knobbelzwanen op basis van volledige en gebiedsdekkende tellingen in november, februari en april;
2. Verspreiding van groepen Knobbelzwanen (op perceel niveau);
3. Groepsgrootte en gewaskeuze.

De tellingen van Knobbelzwanen sluiten qua systematiek volledig aan bij de reeds bestaande maandelijkse ganzen- en zwanentellingen in Groningen. Reguliere tellers hoeven dus geen extra actie te ondernemen anders dan alle drie tellingen in november, februari en april (!) het veld in te gaan en alle getelde ganzen en zwanen door te geven via het invoerportaal van Sovon (kan ook in het veld met behulp van Avimap). We vragen alleen extra om groepen Knobbelzwanen precies in te tekenen op een perceel en altijd de gewaskeuze te vermelden (bij de andere soorten mag dat uiteraard ook, maar het hoeft niet). Verderop leggen we uit hoe dat in z'n werk gaat. Gebieden waarvoor tot nu toe geen tellers waren ('witte gebieden'), worden grotendeels opgevuld door leden van de Zwanenwerkgroep. Op die manier hopen we een dekkend overzicht te krijgen van de hele provincie.

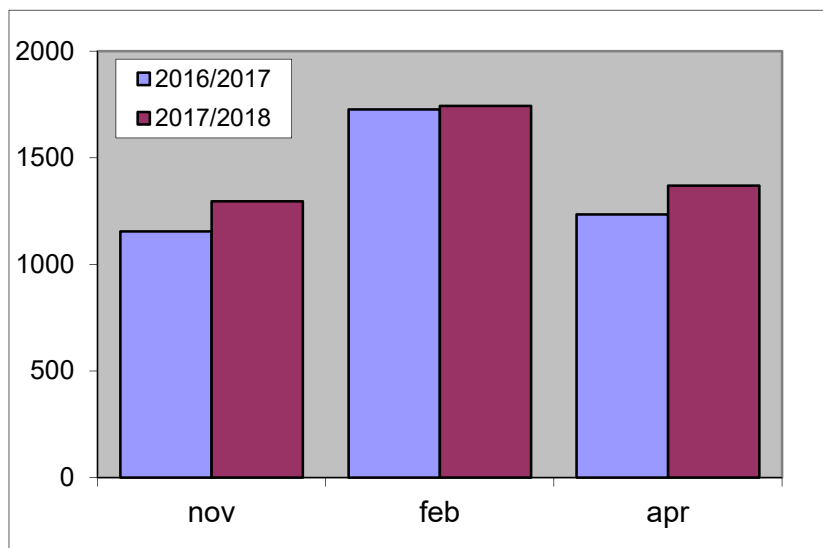
Resultaten telling april 2018

De telling van april 2018 vond plaats onder na een late en onverwacht koude periode in maart. Dit is natuurlijk waar je op hoopt als je verwacht dat Knobbelzwanen net als andere watervogels op zulk winterweer zullen reageren, bijvoorbeeld door andere voedselkeuzes te maken, met als gevolg een afwijkende verspreiding of influx van Knobbelzwanen vanuit Duitsland, Denemarken en landen rond de Oostzee. Hieronder laten we zien dat dat niet het geval was, maar dat er wel wat verschillen zijn in gewaskeuze.

Getelde aantallen

In april 2018 werden in totaal 1.369 Knobbelzwanen geteld. Dat is iets meer dan in april 2017, toen er 1.234 geteld werden. Daarbij moet dan ook nog aangetekend worden dat er in 2018 iets minder gebieden geteld/doorgegeven zijn en dat het verschil tussen beide jaren waarschijnlijk nog wat groter is. Wellicht zijn er door de strenge vorst in maart toch nog Knobbelzwanen uit landen ten noordoosten van Nederland naar hier gekomen, hoewel dat zo laat in het voorjaar bij andere zwanen en ganzen meestal niet meer gebeurt. Er zijn ook geen waarnemingen van halsbanden of kleurringen geweest die zulke late winterbewegingen onderbouwen.

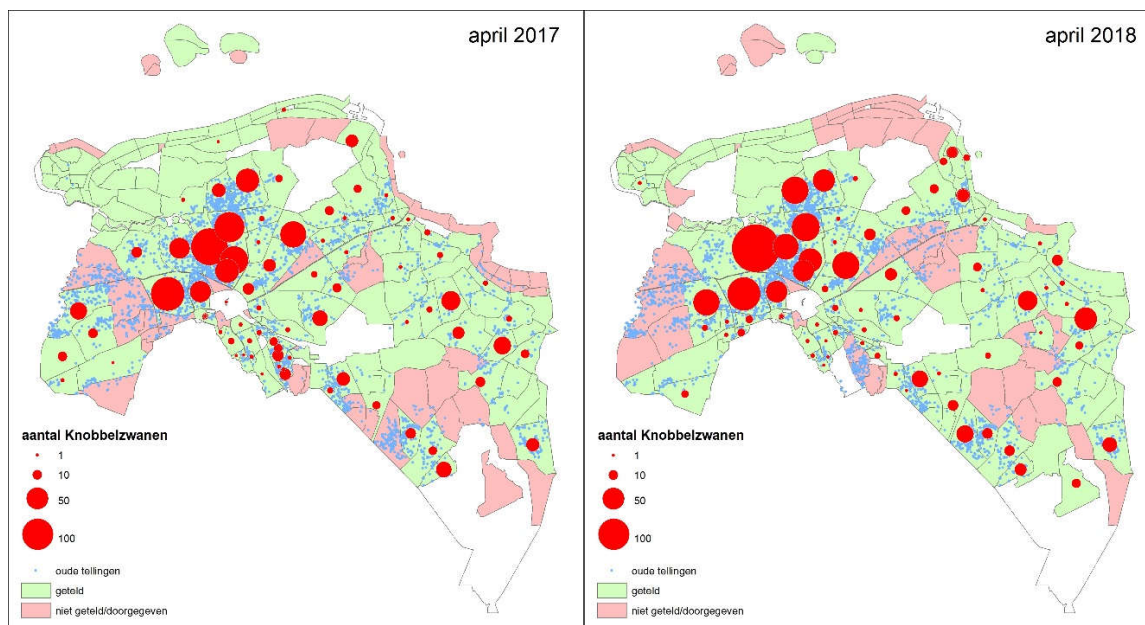
Vergelijken we het seizoensverloop van 2017/18 met dat van 2016/17 dan is het patroon vrijwel identiek met de hoogste aantallen in februari. In het afgelopen winterseizoen lagen de aantallen wel structureel iets hoger dan in de eerste winter (Figuur 2). Waarschijnlijk heeft dat te maken met een iets betere dekking van telgebieden.

Figuur 2. Totaal getelde aantallen Knobbelzwanen in Groningen in 2017/18 met ter vergelijking de aantallen uit de tellingen in het seizoen 2016/17. Blauwe balkjes laten de totaal getelde aantallen in 2016/17 zien, paarse balkjes geven de aantallen in het seizoen 2017/18 weer.

Verspreiding

In april 2018 was de teldekking helaas minder goed ten opzichte van 2017, zie Figuur 3. Het beeld dat de meeste Knobbelzwanen in de kleigrasland gebieden ten noorden en westen van de stad Groningen zitten, werd opnieuw bevestigd. Opvallend was wel dat, in de situatie met deels doodgevroren gras er in 2018 ook enkele grotere groepen Knobbelzwanen in Oost-Groningen werden geteld. In Duurswold, de Veenkoloniën, Oldambt en Westerwolde zaten zeer verspreid groepjes Knobbelzwanen op akkers, maar heel wezenlijk verschilde het verspreidingsbeeld tussen beide jaren niet.

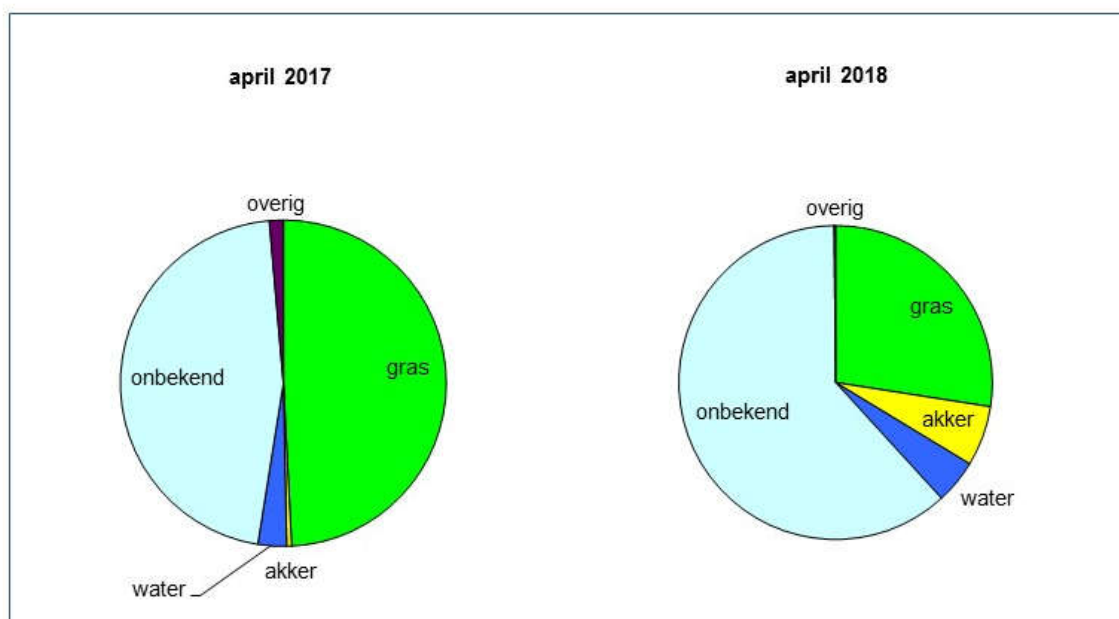

Figuur 3. Voorjaarsverspreiding Knobbelzwanen in Groningen, april 2017 en april 2018. Voor het overzicht zijn de aantallen geaggregeerd per telgebied.

Habitatgebruik en gewaskeuze

Habitatgebruik en voedselkeuze werden in april 2018 veel te weinig ingevoerd (overigens zij er ook tellers die dat wel trouw doen!). Onderstaande diagrammen (Figuur 4) laten het habitatgebruik in april 2017 en 2018 zien. In 2017 zaten bijna alle Knobbelzwanen waarvan de habitatkeuze genoteerd werd op grasland, slechts een fractie op akkers of water. In april 2018 week die habitatkeuze enigszins af. Van de zwanen waarvan de terreinkeuze genoteerd was zaten relatief veel vogels op akkers. Waarschijnlijk is de relatieve terreinkeuze voor grasland en akkers in de totale provincie echter niet wezenlijk verschillend, zeker als je goed kijkt naar de aantallen en verspreiding van knobbelzwanen in de verschillende telgebieden (Figuur 3).

In april 2017 zijn deze gegevens van ongeveer de helft van alle getelde zwanen genoteerd, afgelopen april was van slechts 38 % van de getelde zwanen het habitat (gras, akker, water of overig) bekend, en werd bij ongeveer 62% van de zwanen als habitat 'onbekend' ingevoerd. We zien bij de ingevoerde gegevens dat sommige tellers met grote aantallen Knobbelzwanen in graslandgebieden het habitat gewoon niet invullen. We vermoeden dat dit soms ook speelde bij groepen op akkerland. Al met al betekent dit dat we nog van bijna een derde van de getelde Knobbelzwanen niet precies weten wat ze eten. en willen jullie oproepen om daar bij de komende telling nog beter naar te kijken. We verzoeken jullie nadrukkelijk om dat wel te doen, ook als je in graslandgebieden telt. En dan is het ook van belang te noteren welke zwanen op land of in de sloot zitten (dat onderscheid is ook achteraf nooit te reconstrueren, maar kan alleen maar in het veld worden vastgesteld). Met name zwanenpaartjes zoeken de hele winter door geregeld voedsel als wortels en wortelstokken, knolletjes en zaden in de onderwaterbodem en eten dan dus geen gras of andere gewassen. Het is daarom jammer dat die informatie nu nog vaak ontbreekt.

Figuur 4. Verdeling van habitatkeuze door Knobbelzwanen in april 2017 en april 2018. Het aandeel zwanen waarvan de habitatkeuze niet werd doorgegeven is helaas veel te groot.

Hoe kun je gegevens over habitat en gewas doorgeven?

Het vastleggen van habitatgegevens is heel gemakkelijk. Bij de online invoer van de telling kun je groepen Knobbelzwanen (en eventueel andere soorten) per locatie invoeren. Je zet daarvoor een stip op de kaart in het midden van het invoerscherm, en vult dan rechts van de kaart de soort en het aantal in. Onder het aantal zie je staan "Meer details". Klik je dat aan, verschijnen extra invoervelden, waaronder "Habitat". Grasland, water en de meeste gangbare gewassen zijn allemaal voorgedrukt en hoef je alleen maar uit de lijst te selecteren. Staat een gewas er niet bij, of kom je er niet uit, dan kun je dat onder opmerkingen aangeven, of ons eventueel een foto sturen. Let op: als je in het veld Avimap gebruikt, kun je (nog) geen habitat invoeren. Ga in dat geval na upload van de telling op sovon.nl nog even alle groepen Knobbelzwanen langs, en vul achteraf het habitat in (stip op de kaart aanklikken zodat je de gegevens van die groep kunt aanpassen).

November telling 2018

De eerste Knobbelzwanen telling van dit seizoen staat voor de deur, namelijk op **17-18 november 2018**. Gelet op het feit dat er nog hiaten in de getelde gebieden zitten hopen we dat alle ganzen- en zwanentellers dit jaar extra goed hun best doen om een volledige teldekking te krijgen, waardoor de resultaten in waarde toenemen. Om de verspreiding en gewaskeuze van de Knobbelzwanen goed in beeld te krijgen is het niet alleen belangrijk dat iedereen meetelt, maar ook je de zwanen op perceel niveau intekent op kaart, zoals boven beschreven. Op die manier kunnen klachten van boeren over schade gecontroleerd worden en kunnen we ook kijken of grote groepen altijd in dezelfde gebieden optreden. Alleen met echte telgegevens kan een zinvolle discussie gevoerd worden met beleidsmakers over de vraag of beheersmaatregelen als afschot en legselbeperking wel nodig zijn.

Hierbij dus een oproep aan eenieder op vooral (weer) mee te doen en te proberen een complete, provincie-brede dekking te krijgen van alle geschikte gebieden. Mocht je problemen hebben met de gewassen dan kun je overwegen een fotootje te maken en dat aan ons op te sturen, zodat we je daarmee kunnen helpen.

Mocht je onverhoopt verhinderd zijn, neem dan alsjeblieft tijdig contact op met Kees Koffijberg van Sovon, dan proberen we nog vervanging te zoeken. Ook voor vragen over de invoer kun je bij Kees terecht (adres onderaan).

Kleurringen en halsbanden

De afgelopen drie zomers heeft de Zwanenwerkgroep van Avifauna Groningen flink wat Knobbelzwanen met kleurringen uitgerust (500 gele halsbanden en ca. 1900 witte pootringen). Als je tijdens de telling of bij een andere gelegenheid gekleurde Knobbelzwanen tegenkomt, meld je aflezingen dan alsjeblieft via www.geese.org. Je krijgt dan een leuk overzicht van waar 'jouw' vogel is geringd en een complete life-history met een kaart van waarnemingen. In november zijn veel jonge Knobbelzwanen nog bij de ouders, maar sommige jongen zijn al zelfstandig en sluiten aan bij groepen niet-territoriale (sub-) adulten. Dat maakt ringen lezen spannend en van veel jongen weten we nog niet of ze daadwerkelijk vliegvlug geworden zijn. Elke melding is daarom de moeite waard. Daarnaast is ook het gedrag van Knobbelzwanen erg leuk om even de tijd voor te nemen. Het zijn immers prachtige en sierlijke vogels.

Dankwoord

Uiteraard veel dank aan alle watervogeltellers die extra aandacht aan de Knobbelzwanen hebben besteed en ook aan Jeroen Nienhuis die vanuit Sovon de telgegevens bewerkte en kaartjes maakte. Dit onderzoek naar overwinterende Knobbelzwanen wordt mede mogelijk gemaakt door de Provincie Groningen.

We wensen iedereen veel telplezier!

Jan Beekman
Zwanenwerkgroep Avifauna Groningen
06-15153900 (nieuw nummer)
adajan@xs4all.nl

Kees Koffijberg
Sovon Vogelonderzoek Nederland
024-7410463
kees.koffijberg@sovon.nl

*Kleurringen en halsbanden van Knobbelzwanen kun je melden via www.geese.org
Metalen ringen meld je via www.griel.nl*

OPROEP

We zijn nog op zoek naar mooie foto's van Knobbelzwanen voor onze nieuwsbrieven. Denk bijvoorbeeld aan foto's van groepjes/groepen zwanen op akkers, weilanden of in het water, liefst in een sfeer uit herfst/winter/voorjaar. Gebruik van aangeleverde foto's zal nadrukkelijk plaatsvinden met naamsvermelding (eeuwige roem) van de fotograaf.